

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK
ELLENI MUNKACSOPORT

A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport
javaslatai a gyűlölet-bűncselekmény áldozatok
szükségleteinek fokozottabb figyelembe vételére az
új büntetőeljárási kódexben

2015. június 1.

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK ELLENI MUNKACSOPORT

Amnesty International Magyarország • Ebony Afrikai Egyesület • Háttér Társaság
Magyar Helsinki Bizottság • Nemzeti és Etnikai Kisebbség Jogvédő Iroda • Társaság a Szabadságjogokért
www.gyuloletellen.hu • info@gyuloletellen.hu

A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport (GYEM) áttekintette *Az új büntetőeljárási törvény szabályozási elveiről* készült, a Kormány által 2015. február 11-én elfogadott előterjesztést. Munkacsoportunk üdvözi azon célkitűzést, hogy „a büntetőeljárási törvényben a sértettek érdekeinek védelmére a jelenleginél nagyobb hangsúlyt kell fektetni”, illetve azt a felismerést, hogy „az új büntetőeljárási törvény megalkotása során különös tekintettel kell lenni a tervezett garanciális elemek, jogok és kötelezettségek olyan meghatározására, amely azokat mindenki, így különösen a sérülékeny csoportok számára történő elérhetővé, megérthetővé, alkalmazhatóvá teszi.” Üdvözljük azt is, hogy az új büntetőeljárási kódex kidolgozása során a 2012/29/EU irányelvnek (a továbbiakban: irányelv) való megfelelés is megjelent a szempontok között.

Munkacsoportunk tagszervezetei évek óta nyújtanak jogi képviseletet gyűlölet-bűncselekmények sértettjei számára, így komoly szakmai tapasztalat halmozódott fel tagszervezeteinknél e téren azzal kapcsolatban, hogy a hatályos büntetőeljárási kódex rendelkezései közül a gyakorlatban melyek nem működnek, illetve milyen változtatásokra lenne szükség a gyűlölet-bűncselekmény áldozatok szükségleteinek fokozottabb figyelembe vétele érdekében. Alábbi javaslataink egy része kifejezetten a gyűlölet-bűncselekmények áldozataira vonatkozik, míg más részük a sértettek jogaival kapcsolatos általános javaslat, amely azonban jelentősen érintené a gyűlölet-bűncselekmény áldozatok eljárási pozícióját is.

Fontos előjáróban kiemelni, hogy az irányelvnek való megfelelés számos más jogszabály módosítását is igényli (így különösen a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvényt és a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényt), jelen véleményünkben azonban csak a büntetőeljárási törvényt érintő kérdésekre térünk ki. Azt is fontos megjegyezni, hogy a jogszabályok módosítása mellett alapvető jelentőségű a hatósági gyakorlat más eszközökkel történő alakítása is (útmutatók kidolgozása, alap- és továbbképzések rendszerének átalakítása, teljesítményértékelési rendszer reformja), ezek nélkül ugyanis nem biztosítható, hogy a hatóságok szemléletére valóban az áldozatközpontú gondolkodás legyen jellemző.

Sérülékeny áldozatok jogai

A specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok fogalmának bevezetése az irányelv egyik legfontosabb újítása, amely azt az alapvető felismerést juttatja érvényre, hogy „egyes áldozatok esetében a büntetőeljárás során különösen nagy a kockázata a másodlagos és ismételt áldozattá válásnak, valamint az elkövető általi megfélemlítésnek és megtorlásnak.” (Rec. 55.) Közismert, hogy a bűncselekmény során elszenvedett trauma mértéke több tényezőtől függ: így a bűncselekmény súlyától, erőszakosságától; az áldozat személyes jellemzőitől (életkor, személyiség); a trauma ismétlődő jellegétől; illetve az áldozat bevonódásától (érinti-e a bűncselekmény az áldozat személyi identitását, fontos társas kapcsolatait). A gyűlölet-bűncselekmények legtöbb dimenzió mentén különösen nagy traumát

jelentenek az áldozatoknak. A gyűlölet-bűncselekményeket gyakran szélsőségesen erőszakos, brutális elkövetési mód jellemzi, amelynek célja kifejezetten az áldozat dehumanizálása. A gyűlölet-bűncselekményeknek kitett kisebbségi csoportok tagjai rutinszerűen szenvednek el kisebb-nagyobb súlyú megaláztatásokat életük során a társadalom tagjai részéről, amelyek egymásra épülnek, és jelentősen fokozzák egy esetleges támadás okozta traumát. A gyűlölet-bűncselekmények lényegéből fakadóan az áldozat identitását veszik célba. A gyűlölet-bűncselekmények elkövetői ráadásul sok esetben szervezett gyűlölet-csoportokhoz tartoznak, így nagy a megtorlás kockázata. A gyűlölet-bűncselekmények áldozatai legtöbbször az előítéletektől és hátrányos megkülönböztetéstől sújtott kisebbségi csoportok tagjai közül kerülnek ki, és a társadalmi előítéletek a bűnüldöző szervek munkájába is beszivároghatnak, ami a másodlagos viktimizáció egy sajátos formáját jelenti. Mindezek alapján nem meglepő, hogy a specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok között az irányelv a „gyűlölet-bűncselekmények”, illetve a „előítéleten vagy megkülönböztetésen alapuló indítékkal” elkövetett bűncselekmények áldozatait külön is említi.

Fontos kiemelni, hogy az irányelv nem egyszerűen azt mondja ki, hogy a sérülékeny áldozatok specifikus védelmi szükségleteire tekintettel kell lenni, ami a készülő büntetőeljárás kódexben az alapelv egyszerű rögzítésével teljesíthető lenne, hanem kifejezetten előírja, hogy valamennyi áldozat esetén le kell folytatni egy egyéni értékelést a specifikus védelmi szükségleteik meghatározása érdekében (22. cikk). Az irányelv ezen értékelési eljárás legfontosabb jellemzőit is meghatározza. Az irányelv előírja, hogy az értékelés **valamennyi áldozat** esetében le kell folytatni (Rec. 55), tehát a feladat nem telepíthető az Áldozatsegítő Szolgálathoz, mert ide csak az áldozatok töredéke jut el. Az értékelést **megfelelő időben** (22. cikk (1) bekezdés), a preambulum szerint a lehető legkorábban (Rec. 55) le kell folytatni, ez is amellel szól, hogy az értékelést a rendőrséghez érdemes telepíteni. Az irányelv meghatározza azokat a szempontokat is, amelyekre az értékelésben ki kell térni: ezek az áldozat **személyes jellemzői** (gyermekkor (22. cikk (4) bekezdés); fogyatékos (22. cikk (3) bekezdés), illetve az életkor, a nem, a nemi identitás vagy annak kifejezése, a faj/etnikum, a vallás, a szexuális irányultság, az egészségi állapot, a fogyatékos, a kommunikációs nehézség, az állampolgárság és a tartózkodásra való jogosultság (Rec. 56)); a **bűncselekmény típusa** vagy természete (terrorizmus, szervezett bűnözés, emberkereskedelem, nemi alapú erőszak, hozzátartozók közötti erőszak, szexuális erőszak és kizsákmányolás, gyűlölet-bűncselekmények (22. cikk (3) bekezdés); és a bűncselekmény egyéb körülményei (bűnözéssel sújtott, bandák uralta terület (Rec. 56), elkövetőhöz fűződő kapcsolat (Rec. 56), ismételt áldozattá válás (Rec. 38), megtorlás kockázata (Rec. 32). Az irányelv lehetővé teszi, hogy az **értékelés terjedelme** a bűncselekmény súlyához, a sérelem mértékéhez igazodjon (22. cikk (5) pont), ami megnyitja a lehetőséget a többlépcsős értékelés előtt (ahol pl. a feljelentést vagy tanúkihallgatást végző rendőr csak előzetes értékelést végez, és a sérülékenység magas kockázatával járó áldozatok esetében a részletes értékelést a rendőrség áldozatvédelmi referense vagy akár az Áldozatsegítő Szolgálat munkatársai végzik). Fontos alapelv, hogy az értékelésre az áldozat bevonásával, **kívánságaik figyelembe vételével**

kerüljön sor (22. cikk (6) pont), ami abba az irányba mutat, hogy az egyéni értékelés önkéntes alapon történjen, és lehetővé tegye a felmérés bizonyos kérdéseire való válaszadás megtagadását. Az irányelv emellett előírja, hogy az értékelést a büntetőeljárás során **folyamatosan aktualizálják** (22. cikk (7) bekezdés). Bár az irányelv kifejezetten nem tér ki rá, a valamennyi EU-s jogi norma alkalmazása során irányadó Alapjogi Charta hatékony jogorvoslat kötelezettségét előíró cikkéből (47. cikk) következik, hogy a specifikus védelmi szükségletekre vonatkozó döntésekkel szemben **jogorvoslati lehetőséget** kell biztosítani.

A fenti ismertetésből jól látszik, hogy az irányelv különleges személyes adatok (faji, nemzetiségi hovatartozásra, vallásra, szexuális életre, egészségi állapotra vonatkozó adatok) kezelését várja el az egyéni értékelés keretében a hatóságoktól. Álláspontunk szerint ezért – az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 2011. évi CXII. törvénnyel is összhangban – törvényi szinten, a Be.-ben szükséges tisztázni az egyéni értékelésre vonatkozó legfontosabb szabályokat, felhatalmazva a bűnüldöző szerveket (és az Áldozatsegítő Szolgálatot) ezen adatok gyűjtésére és kezelésére. Az irányelv 22. cikk (6) pontjával összhangban fontosnak tartjuk a jogszabályban rögzíteni, hogy az egyéni értékelésben való részvételt, illetve az értékelésben szereplő egyes kérdésekre való válaszadást a sértett visszautasíthatja. A célhoz kötött adatkezelés és a magánélet védelmének érdekében azt is fontos rögzíteni, hogy az egyéni értékeléshez kapcsolódó adatokat a büntetőeljárás irataitól elkülönítve, zártan kell kezelni, hogy ahhoz harmadik fél (így különösen a terhelt és a védő) ne férhessen hozzá.

Álláspontunk szerint az áldozatok egyéni értékelésére vonatkozó további részletszabályokat, így a pontos feladatmegosztást és az alkalmazott kérdőíveket alacsonyabb szintű jogszabályokban, illetve belső utasításokban (a rendőrség és a határőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 17/2007. (III. 13.) IRM rendelet; a rendőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás) érdemes szabályozni.

Javasoljuk mindezek alapján, hogy a jogszabály:

- **vezesse be a „különleges bánásmódot igénylő sértett” fogalmát, amely kifejezetten magába foglalja a gyűlölet-bűncselekmények sértetteit is;**
- **hatalmazza fel a bűnüldöző szerveket az egyéni értékeléshez kapcsolódó különleges személyes adatok kezelésére;**
- **biztosítsa annak lehetőségét, hogy a sértettek megtagadhassák az egyéni értékelésben való részvételt, illetve egyes személyes adatok szolgáltatását;**
- **rendelje el az egyéni értékeléshez kapcsolódó adatok zárt kezelését.**

Támogató személy részvétele a kihallgatáson

A hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) 85. § (4) bekezdése szerint a tanú kihallgatásán csak az érdekében eljáró ügyvéd lehet jelen, más általa választott támogató személy vagy nem ügyvéd jogi képviselő (pl. áldozatsegítő civil szervezet

munkatársa) nem.¹ E szabályozás indokolatlan korlátozást jelent: a sértetti képviselőnek biztosított más jogosultságokhoz (észrevétel-, indítvány- és panasztételi jog) képest a tanúkihallgatáson való részvétel jóval korlátozottabb jogosultságot jelent, így nem indokolt annak fokozott garanciához kötése. Az áldozatsegítés területén jártas nem ügyvéd szakember jelenléte mellett szól az is, hogy a képviselőnek a jogi tájékoztatás mellett fontos feladata a sértett pszichikai támogatása, biztonságérzetének növelése is. Nem véletlen, hogy az irányelv kifejezetten előírja, hogy a tanúkihallgatáson a jogi képviselő mellett lehetővé kell tenni más személyek részvételét is: „a tagállamok biztosítják, hogy a bűnügyi nyomozás során (...) az áldozatokat elkísérhesse jogi képviselőjük és egy általuk választott személy” (20. cikk c) pont). Ez alól csak kivételes esetben, indokolással ellátott egyedi határozattal lehet eltérni.

Javasoljuk mindezek alapján, hogy a jogszabály:

- **tegye lehetővé, hogy a feljelentés megtételekor és a sértetti tanúkihallgatáson ügyvéd mellett a jogi képviseletet ellátó civil szervezet képviselője és a sértett által választott egyéb támogató személy is jelen lehessen.**

Hozzáférés az iratokhoz

A sértetti jogok gyakorlásának alapvető feltétele, hogy a sértett hozzáférhessen a nyomozás során keletkezett iratokhoz, ennek hiányában ugyanis nem tud érdemi indítványokat, illetve a nyomozás esetleges visszasságai, hiányosságai kapcsán panaszt tenni.

A nyomozás irataihoz való hozzáférést a hatályos Be. kétféle módon szabályozza: a szakvélemények, illetve az olyan nyomozási cselekményről készült iratok esetében, amelyeknél a sértett jelenlétét a törvény lehetővé teszi, az iratokhoz való hozzáférés teljes körűen, a hatóságok mérlegelésétől függetlenül biztosított. A Be. a nyomozás egyéb irataihoz való hozzáférést is lehetővé teszi a sértettnek, (1) amennyiben az a nyomozás érdekeit nem sérti, (2) a tanúkenti kihallgatását követően (70/B. § (2)). A jogszabály az előbbi két feltétel egymáshoz való viszonyát nem tisztázza, de még a legmegszorítóbb, konjunktív értelmezés esetén is csak akkor teszi a törvény lehetővé az iratokhoz való hozzáférés korlátozását a tanúkihallgatás után, ha az a nyomozás érdekeit sérti.

A gyakorlatban ezzel szemben az egyéb iratokhoz való hozzáférés teljesen esetleges, sok esetben még a nyomozás lezárását megelőző iratismertetésen sem teszik lehetővé az iratok teljes körének áttanulmányozását, és azokról másolat készítését. Egy a 2013-as Budapest Pride felvonulást követő homofób és rasszista támadáshoz kapcsolódó nyomozás (BRFK 01000/2183/2013. bü.) lezárását megelőző iratismertetés során pl. a nyomozó hatóság megtagadta a gyanúsítottak kihallgatásáról készült jegyzőkönyv, valamint a helyszíni rendőri intézkedésekről készített, illetve az nyomozás végén készített összefoglaló rendőri jelentés

¹ Erről ld. a Legfőbb Ügyészség NF/1958/2013/1. sz., 2013. március 26-án kelt levelét.

másolatának kiadását. Egy 2014-es újpesti homofób támadást követően (BRFK 01000-2695/2014.bü.) a rendőrség még a nyomozás felfüggesztését követően is megtagadta a rendőri jelentésekről másolat kiadását, először arra hivatkozva, hogy azon a sértett nem lehetett jelen, majd arra, hivatkozva, hogy a jogszabály nem egyértelmű, végül a nyomozó arra hivatkozott, hogy felettese az ügyészségre hivatkozva arra utasította, hogy az iratmásolatokat ne adja ki. Egy 2009-es Budapest Pride Fesztivál megnyitóját követő támadáshoz kapcsolódó ügyben az ügyészség még a vádemelés elhalasztását meghozó döntése után sem tette lehetővé az ügy egyes iratairól másolat készítését, arra hivatkozva, hogy a környezettanulmány elkészítésekor a sértett nem lehetett jelen, így arról a másolat nem adható ki (teljesen figyelmen kívül hagyva a Be. 70/B. § (2) bekezdés második felét) (Fővárosi Főügyészség, Fk. 18404/2011/4.). A kérdéses környezettanulmányban egyébként a hatóságok tájékoztatása szerint az szerepelt, hogy a gyanúsított a homoszexuálisokkal szemben mély előítéletekkel viseltetik, amelynek alapvető jelentősége lett volna a motiváció bizonyítása során.

Az iratokhoz való hozzáférés során tapasztalható problémák egy másik része az iratok kézbesítéséhez kapcsolódik. A Be. nem rendelkezik arról kifejezetten, hogy a jogi képviselővel rendelkező sértettek esetén az iratokat a sértettnek vagy a jogi képviselőnek (esetleg mindkettjüknek) kell kézbesíteni, ilyen esetekre elvben ugyan vonatkozik a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 97. §-a, a gyakorlatban azonban teljesen esetleges, hogy a hatóságok az iratokat a sértettnek, a jogi képviselőnek vagy mindkettőjüknek kézbesítik. A sértett részére történő kézbesítés különösen a bűncselekmények LMBTQI sértettjei esetén jelenthet problémát, hiszen a szexuális és nemi kisebbségek tagjai sok esetben még legszűkebb környezetük számára sem vállalják szexuális irányultságukat vagy nemi identitásukat. Egy 2012. decemberi homofób bántalmazás esetén (BRFK 01050/5150/2012/bü.) a sértett a feljelentés megtételekor kifejezetten kérte, hogy állandó lakcímére az ügyvel kapcsolatos iratot ne kézbesítsenek, mivel szülei nem tudják, hogy meleg, e kérése – értesítési címével együtt – a feljelentésről készült jegyzőkönyvbe is bekerült, emellett az iratok között megtalálható volt a jogi képviselőjét ellátó civil szervezet levelezési címe is. Ennek ellenére a nyomozó hatóság a nyomozás felfüggesztéséről szóló határozatot a sértett állandó lakcímére kézbesítette, így a sértett szülei a levelet felbontva értesültek gyermekük szexuális irányultságáról. A Be. 70. § (2) elvben lehetővé teszi, hogy a címzett az iratot az azt küldőnél vegye át, arra azonban nincs kidolgozva eljárásrend, hogy a címzett ilyen esetben hogyan értesülhet (pl. elektronikus levél, SMS útján) az átvehető iratról.

Kifejezetten előremutató kezdeményezésnek tartjuk a Bírósági Elektronikus Tájékoztatási és Figyelmeztető Rendszert, amely legalább a bírósági szakban megteremti az információhoz jutás modern, költséghatékony rendszerét, ugyanakkor súlyos visszásságnak tartjuk, hogy a betekintésre jogosultak körébe a sértettek nem kerültek be. Más országokban hasonló

rendszerek már a nyomozás során is elérhetőek,² lehetővé téve, hogy a sértettek online nyomon kövessék a nyomozás alakulását.

Javasoljuk mindezek alapján, hogy a jogszabály:

- **garantálja, hogy a sértettek a büntetőeljárás valamennyi iratához hozzáférhessenek;**
- **mondja ki, hogy a sértettnek kézbesített iratokat a sértett jogi képviselőjének is kézbesíteni kell;**
- **megfelelő eljárásrend kidolgozása mellett tegye lehetővé, hogy a sértett a küldeményeket a postai kézbesítés helyett a küldőnél vegye át;**
- **tegye elérhetővé az elektronikus kapcsolattartási lehetőséget a sértetteknek, illetve jogi képviselőjüknek is.**

Sértett-terhelt közötti kapcsolat elkerülése

Az előterjesztés helyesen ismeri fel a másodlagos viktimizáció elkerülésének fontosságát: a sok esetben súlyos traumával járó történések felidézése önmagában is traumatikus lehet, ugyanakkor fokozott traumát jelenthet az áldozat és az elkövető közötti személyes találkozás, nem véletlen, hogy az irányelv kifejezetten előírja, hogy: „A tagállamok megteremtik az ahhoz szükséges feltételeket, hogy az áldozatok és – szükség esetén – családtagjaik ne kerülhessenek kapcsolatba az elkövetővel a büntetőeljárás lefolytatásának helyszínén, kivéve, ha ezt a büntetőeljárás megköveteli.” A hatályos Be. 124. §-a szabályozza a szembesítés intézményét, mint bizonyítási eljárást. Tagszervezeteink tapasztalatai alapján a szembesítés hatékonysága rendkívül alacsony, így kérdéses, hogy érdemes-e egyáltalán fenntartani ezt a bizonyítási eljárást. A törvény ugyan előírja a szembesítés mellőzését, ha a tanú vagy a terhelt védelme ezt szükségessé teszi (124. § (2)), a rendőrségi gyakorlat ugyanakkor rutinszerűen elrendeli a szembesítést még olyan gyűlölet-bűncselekmények esetekben is, amikor a sértettek adataik zárt kezelését kérték (ld. pl. BRFK 01190/1479/2012.bü.). Igaz ugyan, hogy a legtöbb ilyen esetben a nyomozó hatóság a sértett kérelmére végül eltekintett a szembesítés megtartásától, ehhez ugyanakkor minden esetben a jogi képviselő hathatós közbenjárására volt szükség, pedig a sérülékeny áldozatok védelmére szolgáló megoldások alkalmazását nem lehet attól függővé tenni, hogy a sértett hozzáfér-e jó minőségű szolgáltatást nyújtó jogi képviselőhöz.

Javasoljuk mindezek alapján, hogy a jogszabály:

- **biztosítsa, hogy különleges bánásmódot igénylő sértettek esetén a hatóságok ne rendelhessenek el szembesítést.**

² Ministry of Justice (UK): *TrackMyCrime. Online service for victims*. Elérhető: <https://trackmycrime.police.uk/>

Panaszjog teljeskörű biztosítása

Mint arra a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos büntetőeljárások során tapasztalható jogalkalmazási problémákról szóló elemzésünkben³ felhívtuk a figyelmet, az ilyen eljárásokban az egyik legsúlyosabb problémát az alulminősítés jelenti, vagyis, hogy a hatóságok bűncselekmény hiányában megszüntetik az eljárást, vagy ugyan lefolytatják a nyomozást, de figyelmen kívül hagyják a gyűlölet-motívumot, és alacsonyabb büntetési tételű bűncselekmény kapcsán nyomoznak, illetve emelnek vádat. A nyomozás kezdeti szakaszára jellemző alulminősítés a későbbiek során nehezen korrigálható, mivel amennyiben a nyomozás nem közösség tagja elleni erőszak miatt zajlik, a nyomozás nem terjed ki a motiváció feltárására, így a későbbiekben esély sincs a megfelelő vádemelésre. Emellett alulminősítés esetén nem biztosítható, hogy a bűncselekményt az arra hatáskörrel rendelkező, speciálisan felkészített nyomozó folytassa (a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet szerint a közösség tagja elleni erőszak és közösség elleni uszítás nyomozása megyei hatáskörbe tartozik). Az egyetlen hatékony eszköz ilyenkor a sértettek, illetve jogi képviselőik aktív részvétele az eljárásban indítványok és panaszok előterjesztése formájában. A gyakorlatban azonban ezen lehetőségek alkalmazása komoly nehézségekbe ütközik.

Alapvető kérdés, hogy a sértettnek van-e egyáltalán lehetősége panaszt tenni a bűncselekmény minősítése kapcsán a hatályos jog alapján. Számos esetben az ügyészség a minősítésre vonatkozó panaszokat érdemi vizsgálat nélkül elutasította, arra hivatkozva, hogy a sértettnek nem fűződik jogi érdeke a minősítéshez, más ügyekben viszont az ügyészség érdemben elbírálta a panaszt (pl. Budapesti VI. és VII. kerületi Ügyészség, B. VI-VII. 3541/2012/2., Fővárosi Főügyészség, FK. 18404/2011/3.). A kérdés kapcsán az elmúlt időszakban több fórumon (Emberi Jogi Kerekasztal 2015. február 13-i ülése; rendőrség és a GYEM között 2015. március 9-én tartott egyeztetés) is szakmai vita bontakozott ki, mind az ügyészek, mind a rendőrök között voltak egyik, illetve másik álláspontot képviselők is. Az a tény, hogy még a témával kiemelten foglalkozó szakemberek körében sincs e kérdésben egyetértés, arra utal, hogy a hatályos jogszabályi szöveg nem kellően egyértelmű, így mindenképpen indokolt a szöveg pontosítása. Álláspontunk szerint a sértettnek a jogi minősítéshez vitán felül jogi érdeke fűződik, hiszen csak a megfelelő minősítés esetén jut érvényre, hogy a bűncselekmény a sértett emberi méltóságát sértette, illetve a bűncselekmények súlya nem csak a kiszabott büntetés, de akár a polgári jogi igény mértékére is befolyással lehet.

³ Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport (2014): *Jogalkalmazási problémák a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokban*. Elérhető: <http://gyulolelten.hu/aktualitasok/jogalkalmazasi-problemak-gyulolet-buncselekmennyekkel-kapcsolatos-eljarasokban>

További problémát jelent, hogy bizonyos gyűlölet-bűncselekmények (így a közösség elleni uszítás) esetén a hatályos joggyakorlat az érintett társadalmi csoporthoz tartozó személyeket vagy az őket képviselő civil szervezeteket nem tekinti sértettnek / sértetti képviselőnek, mivel a hatóságok érvelése szerint a közösség elleni uszítást a Btk. a köznyugalom elleni bűncselekmények között szabályozza, így a védett jogi tárgy a köznyugalom, nem pedig az adott kisebbségi csoport tagjainak egyenlő emberi méltósághoz való joga. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ezen bűncselekmények esetén a feljelentés elutasítása vagy a nyomozás megszüntetése ellen nincs jogorvoslati lehetőség, mivel a döntéssel szemben senki sem élhet panasszal, hiszen a hatályos Be. a feljelentőnek nem, csak a sértettnek biztosít panaszjogot (195. § (2)). E problémakör kapcsán alkotmányjogi panasz is benyújtásra került (AB ügyszám: IV/01202/2014). Álláspontunk szerint a jogorvoslatot ezen esetekben is szükséges biztosítani, amelyre több jogi lehetőség is elképzelhető: így pl. a feljelentő panasztételi jogának visszaállítása, vagy a sértett fogalmának olyan viktimológiai meghatározása, amely az uszítás által támadott közösség tagjainak sértetti státuszt biztosít.

A minősítéssel kapcsolatos panaszok érvényesítésének másik fontos akadálya, hogy a minősítéssel kapcsolatos döntések egyáltalán nem transzparenssek a sértettek számára. Mivel a Be. szerint a nyomozás elrendelésekor dönteni kell a cselekmény előzetes minősítéséről (170. § (2)), a tanúként történő kihallgatás során a sértett értesül róla, hogy milyen bűncselekmény alapján folyik a nyomozás. Gyakori probléma azonban, hogy hiába indítványozza ilyenkor a sértett a minősítés módosítását, azt arra hivatkozva utasítják el, hogy arra majd a nyomozás egy később szakaszában kerül sor. Egy 2012-ben elkövetett életveszélyt okozó homofób bántalmazás (BRFK 01060/1701/2013.bü.), illetve egy súlyos testi sérüléseket is okozó, csoportos, cigányellenes szidalmazásokkal kísért támadás (Egri Rendőrkapitányság, 10010/2645/2014. bü.) kapcsán például a rendőrség arra hivatkozva utasította el a sértett minősítésre vonatkozó indítványát, hogy amíg a gyanúsítottakat nem azonosították be és nem hallgatták ki, nem indokolt a motivációra is kiterjedő minősítés. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a hatásköri szabályok nem érvényesültek, hiszen szinte a teljes nyomozást a helyi kapitányság folytatta le. Mivel a minősítésre vonatkozó indítvány elutasításáról a nyomozó hatóság nem köteles határozatot hozni (az ezzel kapcsolatos hatósági gyakorlat teljesen következtelen, vannak esetek, amikor hoztak az indítvány elutasításáról határozatot, vannak, amikor nem), nincs mivel szemben panasszal élni. Sok esetben a sértett egyáltalán nem is értesül róla, hogy indítványának helyt adtak-e, a végleges minősítésről a sértett nem ritkán csak a nyomozás megszüntetésekor / felfüggesztésekor vagy esetleg a nyomozás lezárását megelőző iratismertetésen értesül, ekkor viszont már nagyon nehéz a hatóságokat a nyomozás újraindítására rávenni.

Javasoljuk mindezek alapján, hogy a jogszabály:

- **írja elő, hogy a cselekmény minősítéséről határozatot kell hozni;**
- **tegye egyértelművé, hogy a sértettnek joga van a cselekmény minősítése kapcsán panasszal élni;**

- írja elő, hogy a minősítés változásáról határozatot kell hozni; vagy
- írja elő, hogy a minősítés változásáról a sértettet értesíteni kell;
- írja elő, hogy a sértetti indítványok elutasításáról határozatot kell hozni;
- biztosítson panaszjogot a feljelentőnek a feljelentés elutasítása vagy a nyomozás megszüntetése/felfüggesztése esetén; vagy
- olyan sértetti fogalmat használjon, amely sértetti státuszt biztosít a közösség elleni uszításnak kitett társadalmi csoport tagjának vagy a csoportot képviselő civil szervezetnek.